

Krasen svet med Sočo in morjem

Komenski Kras

"Mislija sen, ka je tū pri vas planouta ... in ka je tū fse samo ravnou," so bile besede ene od udeleženk kolesarske skupine iz Prekmurja, ki sem jo nekoč s kolesi popeljal po Krasu. Sedaj, ko mi je turno kolesarstvo postalo tako rekoč način življenja in ko z gorskega kolesa drugače gledam na kraške kolovoze in steze, mi še vedno z vabljaajo nasmeħ na usta.

Šumko je leta 2006 opustošil velik gozdni požar. Ena redkih dobrih posledic tega dogodka so prostrani razgledi.
Foto: Andrej Bandelj

Andrej Bandelj

Res je, še iz šolskih učbenikov vemo, da Kraševci živimo na planoti med Tržaškim zalivom in Vipavsko dolino, a ker hudič tiči v podrobnostih, stvar seveda ni tako enostavna. Najprej bomo hudiča zamejnali z besedo čar in pravi čar planote Krasa iskali v besedi razčlenjenost. Neštete vrtače, podolja in hribi, ki kraške gmajne spreminjajo v čudovita razgledišča po velikem delu slovenskega zahoda, sosednje Furlanije, morja in alpskega loka od Dolomitov do Julijcev, so prav tako čarobni kot žlahtnost črnega terana, prefinjenost pršuta, kamnoseška umetnost ali gostoljubnost Kraševk in Kraševcev. Še več. Ponujajo nam odlično podlago – tokrat tisto, po kateri bomo

pognali svoja gorska kolesa – za to, da ta prekrasni del naše dežele doživimo aktivno, športno. In verjemite, vsakomur bo nemudoma jasno, da je življenje na planoti lahko sila razgibano.

Kras je prostran ...

Od pobočij prepihane Vremščice na jugovzhodu do s strelskimi jarki iz prve svetovne vojne posejanih gmajn okrog Doberdoba je dobrih petdeset kilometrov. Približno pol manj jih prečkamo, če svoje noge najprej namočimo v morskih pristanih starih slovenskih ribičev pod Nabrežino in Križem, nato pa skušamo kaj vode najti še v Raši in Branici, potokih, ob katerih si Kras podaja roke z Vipavsko dolino.

Vmes kaj prida vode ne bomo našli, zgolj v kakšnem obnovljenem kalu ali lokvi, odkrili pa bomo zares veliko možnosti za dobre kolesarske ture, ki jih bomo zabelili z obiskom prelepih kraških vasi, ogledom starih cerkva, ostankov žalostnih bojišč izpred stotih let in še marsičesa. In najbrž si bomo za samonagrajevanje po napornem kolesarjenju privoščili še kakšno vinsko-kulinarično dobroto pri katerem od številnih ponudnikov ob poti. No, vsaj če poslušate nasvet domačina, ki je prepričan, da na Krasu najbolj čarobne stvari vselej nastajajo v podzemlju. Bodisi v globokih kapniških jamah bodisi v veliko plitvejših kletah ...

1

4

2

3

Mnogi deli Krasa so bralcem že precej dobro poznani. Marsikdo je v gozdarjih že odkrival območja, ki jih prečka Slovenska planinska pot. Med Nanosom, Vremščico, Slavnikom in Kraškim robom se marsikaj čudovitega vidi tudi izza *balance*. V osrednjem delu "planote" bo vsak našel kaj zase. Samo odlična vodnika Miloša Stankoviča je prej treba vzeti v roke. Knjigi *S kolesom med kraškimi kamni* in *Volnik bosta* v veliko pomoč, preden poženemo kolesa okrog Dutovelj in Sežane.

Na tem mestu pa se selimo še malce dlje na severozahod, tja, kjer se skrivajo turnokolesarski biseri, ki jih markirane poti niso preveč prekrile. Obiskali bomo vrhove nad Komnom in se po starih, že napol pozabljenih kolovozih potopili v srce Krasa. Prav tu, dobrih dvajset kilometrov stran od slavne Lipice in Unescovih Škocjanskih jam, se nam ponuja Kras v svoji najpristnejši podobi. In še prežet je z bogato zgodovinsko in etnološko dediščino. Z njegovih vrhov (naj vas njihova nizka nadmorska višina ne zavede, saj se napačno razumevanje besede planota tu lahko hitro ponovi) se bomo že od blizu spogledovali s sosednjim čudovitim Posočjem. Tudi to me prepričuje o tem, da lahko na kopastem grebenu med Štanjelom, Trsteljem in Cerjem ter med vasmi neposredno pod njim hitro doživimo nekakšen podaljšek enega najlepših slovenskih turnokolesarskih ciljev.

Komenski Kras in njegove posebnosti

Celotni severni rob Komenskega Krasa se namreč dvigne v niz vrhov, ki povezujejo znamenito vas Štanjel na vzhodu in območje nekdanjega soškega bojišča s potmi miru pri Opatjem selu na

- 1 Pogled na Štanjel Foto: Vladimir Habjan
- 2 Križišče makadamskih cest pri Kobjeglavi Foto: Andrej Bandelj
- 3 Ljubiteljem kamnoseške umetnosti na Krasu ne bo dolgčas. Foto: Andrej Bandelj
- 4 Mimo Marijine cerkve v Obršljanu pri Komnu Foto: Andrej Bandelj
- 5 Kolesarimo tudi po trasi nekdanje vojaške železnice, ki so jo med prvo svetovno vojno za potrebe avstro-ogrske vojske uredili ruski ujetniki. Foto: Andrej Bandelj

zahodu. Ti vrhovi res niso visoki, saj najvišji Trstelj doseže 643 metrov, večina ostalih pa se dvigne 400–500 metrov nad gladino morja, a številna sedla med njimi greben dodobra razčlenjujejo, tako da skrb za kakšno pomanjkanje kolesarskih *višincev* na turi po tem območju ni potrebna.

Severni rob Krasa lahko podrobneje razdelimo na tri dele, ki jih razmejujejo lokalni cesti Komen–Branik in Komen–Dornberk. Vzhodni del, ki se začne pri Štanjelu, se ponaša z izjemno lepimi gmajnami, ki jih junija s cvetenjem, oktobra in novembra pa z rdeče obarvanimi listi krasijo nepregledne blazine ruja. Poleg tega lahko z najvišjih točk okrog vasi Lukovec in zaselka Grižnik uživamo prekrasen pogled na celotno Vipavsko dolino, rob Trnovskega gozda in vrhove zahodnih Julijcev v daljavi. Osrednji del grebena, med prej omenjenima cestama, je danes povsem drugačen, kot je bil pred letom 2006. V takratnem izjemno vročem poletju je vrhove Šumke, Svetega Martina, Ovnjakov in Svete Katarine namreč opustošil eden najboljšežnejših gozdnih požarov v državi. Prostrani gozdovi črnega bora, ki so nekoč nudili senčno pribežališče pred poletno pripeko, so le

Trans-Slovenija in Slovenska turnokolesarska pot na Komenskem Krasu

"To je za kolesarja fantastično področje," mi je nekje okrog Volčjega Grada prišepnil znameniti nemški gorski kolesar Uli Stanciu, ko smo poleti 2013 skupaj odkrivali skrite kolovoze Krasa. Prepričan sem, da mu bo pritrnil marsikdo, ki se bo v prihodnje podal po kateri od nastajajočih gorskokolesarskih transverzal. Tako *Trans-Slovenija*, na svoji poti od Podkloštra do Pirana, kot *Slovenska turnokolesarska pot* bosta namreč vijugali tudi po Komenskem.

še spomin. A v nesreči lahko odkrijemo vsaj nekaj dobrega. Nove in obnovljene gozdne ceste, požarne poti in steze so danes kot nekakšen balkon nad Krasom in Tržaškim zalivom. Pogledi pa so ob kakšni razjasnitvi zahodnega obzorja po deževju še veliko bolj prostrani. Nekega dne sem šele s pomočjo spletne strani, ki omogoča izris gorskih panoram, odkril, da sem s Svete Katarine zrl na gričevje Berici med Padovo in Vicenzo, 170 kilometrov daleč v Benečiji!

Ko bomo kolesarili tod, si lahko ogledamo še ostanke starih cerkvic Katarine in Martina na vrhovih, ki sta po njiju tudi poimenovana, najvišje točke požarnega in izsekanega grebena pa zasedajo gomile kamenja, ki je nekoč gradilo prazgodovinska gradišča. Že prvi

prebivalci našega Krasa so očitno vedeli, kje je lepo ...

Zahodni del opisanega območja je najvišji. V skoraj ravni črti od vzhoda proti zahodu se nizajo vrhovi Trstelj, Stol, Stolovec, Vrtovka, Veliki vrh, Fajtji hrib in Cerje. Novogoriški markacisti so jih povezali z označeno grebensko potjo, ki je za turne kolesarje posejana s preveč ostrimi skalami in prestrmimi odseki, zato pa imamo na voljo povezovalno gozdno cesto in številne kolovoze, po katerih se bomo popeljali od prostranih razgledov do številnih strelskih jarkov, kavern, topniških položajev in drugih ostankov soške morije iz prve svetovne vojne, nad katerimi kraljuje nastajajoči Spomenik branilcem slovenske zahodne meje na Cerju.

Avstro-ogrske vojaške železnice – priložnost za gorske kolesarje

Pred skoraj stotimi leti, ko so se na severozahodnem Krasu bili srditi boji, je avstro-ogrska vojska za oskrbovanje bojišča zgradila številne proge. Prek Komenskega Krasa so speljali dve: normalnotirno od Dutovelj do Kostanjevice (22 km) in ozkotirno od Krepelj do bližine Gorjanskega. Prva nam že danes ponuja zanimivo kolesarjenje po določenih odsekih, druga pa je sicer pretežno zaraščena, a marsikje poteka zelo slikovito in bo morda kdaj v prihodnje služila tudi kolesarjem.

S prostranih gmajn pri Lukovcu se nam odpre nenavaden pogled na Štanjel; v ozadju levo Nanos. Foto: Andrej Bandelj

Nič manj zanimivo od opisanih vrhov pa ni njihovo kraško podnožje. Sploh če se spomnimo na dejstvo, da se od ene lepe kraške vasi do druge lahko podamo po skritih kolovozih in stezah, ki nas bodo vsaj v mislih povedle v čas, ko so Kraševci po njih gnali črede živine in obiskovali prijatelje. Vsak letni čas nam bo pri tem pustil drugačen vtis. In vsak obisk bo v nas krepil zavest o izjemnem trudu, s katerim so si tukajšnji prebivalci nekoč lajšali težak obstanek na negotoljubni zemlji. A smo obstali. Navkljub takim in drugačnim viharjem, ki so rohneli prek suhih zidov in skozi ozke gase kraških vasi. In pri tem znamenita burja niti ni bila najsilovitejša od vseh ... Izberite si torej lep konec tedna ali dva in se s kolesarskega sedeža razglejte tudi po vaseh, kot so Lipa, Sveto, Volčji Grad, Pliskovica ali Kobjeglava. Zagotavljam vam, da boste kasneje na

zemljevidu znali poiskati tudi male gruče hiš pod imeni Nadrožica, Škofi ali Kregolišče ...

Komenski Kras vselej ohranja še nekaj pridiha skrivnostnosti. Na poti do njih se morate potruditi ... tudi z orientacijskimi sposobnostmi. Presenečeni boste

nad razvejanim prepletom kolovozov in gozdnih cest, zato je dober zemljevid nujni del opreme. Če pa želite na pot povsem brez skrbi, je najbolje, da Kras, njegove zgodbe in lepote raziskujete v družbi vodnika. Opisane ture lahko po želji tudi kombinirate in združite. ●

Sveto

Mnogo je vasi na Komenskem Krasu, ki si zaslužijo naš obisk, med njimi pa vendarle nekoliko izstopa vas Sveto pri Komnu. Tu imamo na majhnem prostoru veliko zanimivosti, ki pritegnejo pozornost: vaška cerkev sv. Tilna iz 17. stoletja, katere tloris je osmerokoten, celotno ostrešje pa, kot velik dežnik, sloni na enem samem stebru; večstoletna lipa pred cerkvijo, slikovit vaški vodnjak, avstro-ogrsko vojaško pokopališče sredi kraja in ostanki vojaške železnice, po katerih lahko delno tudi kolesarimo. Številne hiše pa se ponašajo z izjemnimi kamnoseškimi detajli.

Sredi Svetega nas na tragično vojno pred stotimi leti opominja vojaško pokopališče.

Foto: Andrej Bandelj

informacije

Dostop do izhodišč Štanjel, Komen in Kostanjevica na Krasu

Ena največjih prednosti Krasa je ta, da ob odlični cestni povezavi z osrednjo Slovenijo na eni in Italijo na drugi strani ohranja status nekakšne mirne in neokrnjene oaze znotraj prometnega obroča, ki ga obdaja. Po avtocesti se samo pripeljemo do izhoda Sežana vzhod in nadaljujemo po regionalni cesti v smeri Nove Gorice. V Dutovljah lahko zavijemo proti Štanjelu ali proti Komnu in naprej do Kostanjevice na Krasu.

Štanjel in Komen sta od avtocestnega izhoda oddaljena 20 kilometrov, Kostanjevica pa 30. Do izhodišča v Štanjelu se lahko pripeljemo tudi z vlakom.

Planinske kočje: Stjenkova kočja na Trstelju, 610 m, odprta ob petkih, sobotah, nedeljah in praznikih, telefon 041 935 945; Mladinski hotel v Pliskovici, telefon 05 7064 02 50, spletna stran www.hostelkras.com. V vaseh ob opisanih poteh so na voljo številna zasebna prenočišča, gostilne, turistične kmetije in znane osmice.

Literatura: Miloš Stankovič: *S kolesom med kraškimi kamni*. Samozaložba, 2011.

Miloš Stankovič: *Volnik*. Samozaložba, 2012.

Zemljevidi: Primorska, Kartografija, 1 : 75.000; Državna topografska karta, 1 : 25.000, listi 145 (Opatje selo), 146 (Gorjansko) in 147 (Branik); Primorska in Kras, Geodetski zavod Slovenije, 1 : 50.000.

Lukovec iz Štanjela, krožna tura po planoti

Tura nam ponuja čudovit preplet lepot kraške arhitekture, labirintov gručastih vasic in razglednih prostranstev kraške

gmajne, ki jo odlikuje najznačilnejša pokrajinska podoba Krasa. Odkolesarili bomo iz Štanjela – bisera med

kraškimi naselji – in se povzpeli na vzhodni del severnega roba planote. Po kolovozih in makadamskih cestah

bomo prečili travnate hrbe in se spustili v osrčje Komenskega Krasa. Mimo znamenite cerkve v Obršljanu in skozi značilne vasi Tomačevico in Kobjeglavo se bomo vrnili na izhodišče. Vzemimo si čas še za ogled slikovitega starega dela Štanjela.

Vas Lukovec se sonči na razgledni planoti visoko med Krasom in Vipavsko dolino. Foto: Andrej Bandelj

Zahtevnost: Srednje zahtevna kolesarska tura (vzponi V3, spusti S3).
Oprema: Gorsko kolo.
Nadmorska višina: 400 m
Višina izhodišča: 300 m
Višinska razlika: 500 m (skupaj vzponi)
Dolžina: 21 km
Izhodišče: Štanjel. WGS84: N 45,82323232, E 13,84359134
Avtocesto Ljubljana–Koper zapustimo na izvozu Sežana vzhod in nadaljujemo po regionalni cesti v smeri Nove Gorice. V Dutovljah zavijemo proti Štanjelu. Parkiramo na označenem parkirišču pri pošti. Če se v Štanjel pripeljemo z vlakom, z železniške postaje v središču vasi prikolesarimo po asfaltni cesti mimo osnovne šole (0,8 km).
Časi: Štanjel–Lukovec–razgledišče na Golcu 1 h

PLANINSKI VESTNIK | APRIL 2014

Šumka, 533 m, in Sveta Katarina, 524 m, iz Komna

Čez Šumko – vrh v kopastem nizu med Štanjelom in Trsteljem – nas popelje čudovita in razgledna gozdna cesta. Foto: Andrej Bandelj

Obiskali bomo hribovje, ki ima dva obraza. Od daleč opazimo predvsem opustošenje, ki ga je povzročil obsežen gozdni požar leta 2006. Med kolesarjenjem po odprtih pobočjih pa nas bo zagotovo navdušil prostran razgled na Kras z morjem v ozadju na eni ter Vipavsko dolino s Trnovskim gozdom na drugi strani.

Zahtevnost: Srednje zahtevna kolesarska tura (vzponi V4, spusti S3, odsek na Sveto Katarino V5, S4).
Oprema: Gorsko kolo.
Nadmorska višina: 520 m
Višina izhodišča: 290 m
Višinska razlika: 580 m (skupaj vzponi)
Dolžina: 21 km
Izhodišče: Komen. WGS84: N 45,81673004, E 13,74535432
Avtocesto Ljubljana–Koper zapustimo na izvozu Sežana vzhod in nadaljujemo po regionalni cesti v smeri Nove Gorice. V Dutovljah zavijemo proti Komnu, kjer parkiramo v središču vasi pri bencinski črpalki.
Časi: Komen–Sveto–Rubije–Šumka 1.30 h

PLANINSKI VESTNIK | APRIL 2014 | 33

Golec–Mali Dol–Obršljan 45 min
Obršljan–Kobjeglava–Štanjel 45 min
Skupaj 2.30 h

Sezona: Vse leto z izjemo dni z močno burjo.

Zemljevida: Primorska, Kartografija, 1 : 75.000; Primorska in Kras, Geodetski zavod Slovenije, 1 : 50.000.

Opis: S parkirišča odkolesarimo po gozdni poti v smeri severozahoda. Ko pridemo iz borovega gozda, na križišču izberemo desni kolovoz (navzgor) in po njem nadaljujemo do križišča dveh makadamskih cest južno od vasi Lukovec. Nadaljujemo v vas in jo zapustimo mimo športnega igrišča po novi protipožarni cesti, ki preči razgledne gmajne visoko nad dolino Branice vse do travnatega Golca, 380 m. Pozor! Omenjeno cesto zapustimo, takoj ko dosežemo obsežne travnike, in se usmerimo levo čez hrbet na drugo gozdno cesto, po kateri se mimo zaselka Grižnik spustimo do asfaltne ceste Branik–Komen. Držimo se je dobrih 500 metrov v smeri Komna (levo). Pri spomeniku NOB jo zapustimo in se

držimo gozdnega kolovoza levo v jugozahodni smeri, ki ga zapustimo že po 200 metrih in zavijemo na slabši kolovoz, ki se strmo vzhva proti levi. Kmalu dosežemo slikovito gmajno, ki jo prečkamo po dolgi in ravni stezi med značilnimi suhimi zidovi. Na razpotju zavijemo desno navzdol v vas Mali Dol. Sredi nje med hišami zavijemo levo čez polje, nato desno na lokalno asfaltno

cesto in po njej levo proti Komnu. Ko pridemo do regionalne ceste Štanjel–Komen, zavijemo desno, a takoj nato levo na kolovoz. Skozi vas Divči nadaljujemo levo (vzhodno) mimo stare romarske cerkve v Obršljanu in naprej po cesti v Tomačevico. V vzhodnem delu vasi zavijemo levo na gozdno cesto (oznaka za Zajčevco in Grižnik). Na prvem izrazitem križišču gozdnih

poti izberemo desno in po njej dosežemo Kobjeglavo. Odkolesarimo skozi vas, ki jo zapustimo pri vaškem pokopališču in se po kolovozih čez gmajne vrnemo v Štanjel.

Andrej Bandelj

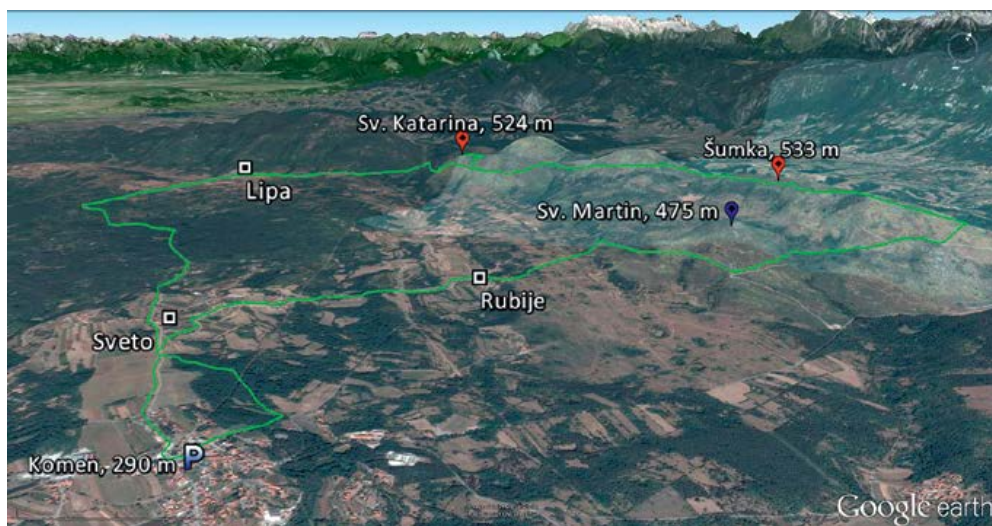
Šumka, 533 m, in Sveta Katarina, 524 m, iz Komna

Šumka–Sveta Katarina 45 min
Sveta Katarina–Lipa–Komen 1.30 h
Skupaj 3.45 h

Sezona: Vse leto z izjemo dni z močno burjo.

Zemljevid: Primorska, Kartografija, 1 : 75.000

Opis: Iz središča Komna gremo najprej v severni (mimo pokopališča), nato pa zahodni smeri skozi gozd Draga in mimo vojaškega pokopališča iz prve svetovne vojne. Po kolovozu med vinogradi se pripeljemo v vas Sveto, ki jo zapustimo na vzhodnem robu in nadaljujemo po ozki asfaltni cesti v vas Rubije. Tam zapeljemo na makadamsko cesto proti vzhodu, a že po stotih metrih nadaljujemo levo po drugi gozdni cesti. Ta preči odprta pobočja hriba Sveti Martin, 475 m, (vrh z ruševinami cerkve lahko obiščemo peš) in se v dolgem zavoju nadaljuje čez severno stran grebena visoko pod vrh Šumke, 533 m. Na tem delu imamo lep razgled na severno, vipavsko stran.

Nadaljujemo čez križišča ob mogočni lipi proti zahodu po cesti, ki še naprej ponuja izjemen razgled na Kras in morje. Pri kažipotu za Sveto Katarino, 524 m, se lahko odločimo za strm, a kratek in priporočljiv vzpon na ta vrh.

Vrnemo se do odcepa in nadaljujemo proti asfaltni cesti v smeri vasi Lipa. Slednjo dosežemo po lepem kolovozu mimo vojaškega pokopališča. Iz Lipe se odpeljemo po kolovozu proti jugu vse do oznak, ki nas usmerijo levo

po trasi nekdanje vojaške železnice iz prve svetovne vojne. Skozi borov gozd pridemo v vas Sveto in se po cesti med vinogradi vrnemo v Komen.

Andrej Bandelj

Kostanjevica leži v tistem delu Krasa, ki ga je najbolj zaznamovala krvava soška fronta. Številni ostanki takratnega dogajanja nas bodo spremljali v večjem delu opisane ture. Na srečo pa

je nekdanje bojišče danes prepredeno predvsem s tako imenovanimi Potmi miru, ki nam, poleg spominov na preteklost, omogočajo predvsem prvovrstno spoznavanje slikovite kraške

krajine, ki se je prav na tem območju še najbolj ohranila. V Temnici lahko ob koncu tedna obiščemo informacijsko pisarno z nasveti glede obiska zanimivosti v okolici.

Zahtevnost: Srednje zahtevna kolesarska tura (vzponi V4, spusti S3).

Oprema: Gorsko kolo.

Nadmorska višina: 643 m

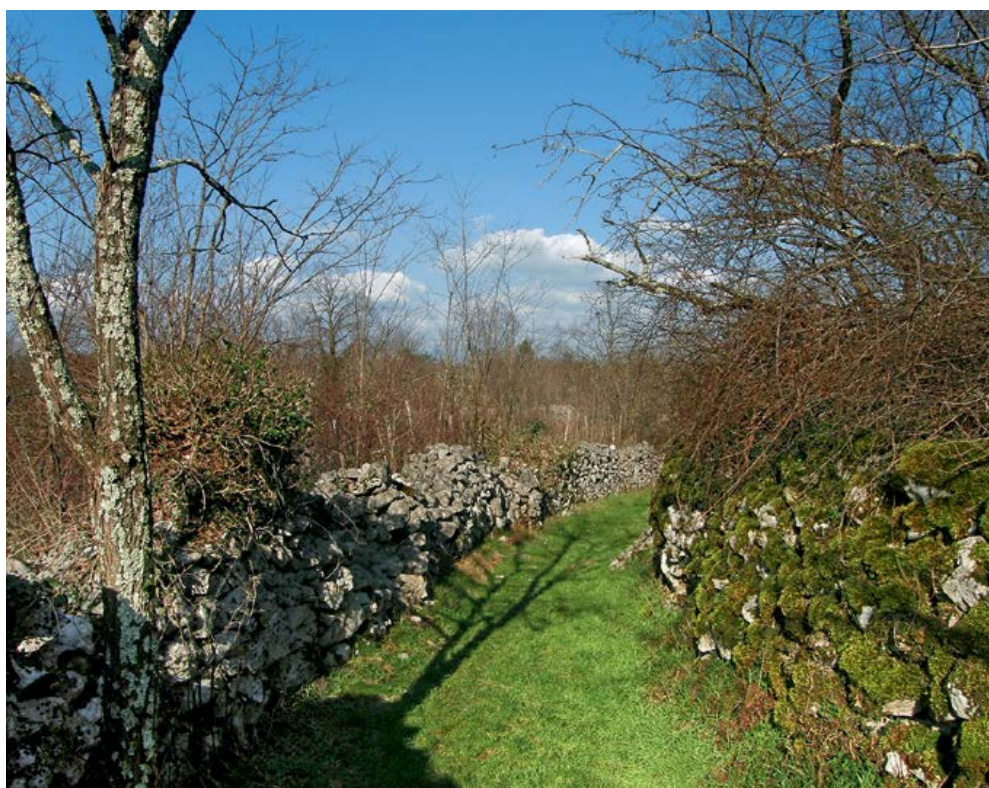
Višina izhodišča: 295 m

Ob vznožju Trstelja, najvišjega vrha Komenskega Krasa, se sonči Lipa. Foto: Andrej Bandelj

Osrednji del Komenskega Krasa

Med mogočnimi suhimi zidovi kolesarimo skozi prazgodovinsko gradišče Debela griža pri Volčjem Gradu. Foto: Andrej Bandelj

Ta tura se še najbolj približa privedniku planotasta. Na njej bomo obiskali čudovite in v glavnem precej neznane vasi južno od Komna. Občudovali bomo lahko starodavne domačije s številnimi izjemnimi kamnoseškimi detajli, kolesarili med vinogradi in uživali v prostranstvih kraške gmajne.

Zahtevnost: Lahka kolesarska tura (vzponi V3, spusti S3).

Oprema: Gorsko ali trekking kolo.

Nadmorska višina: 300 m

Višina izhodišča: 290 m

Višinska razlika: 300 m (skupaj vzponi)

Dolžina: 19 km

Izhodišče: Komen. WGS84:

N 45,81670337, E 13,74545524

Avtocesto Ljubljana–Koper zapustimo na izvozu Sežana vzhod in nadaljujemo po regionalni cesti v smeri Nove Gorice. V Dutovljah zavijemo proti Komnu, kjer parkiramo v središču vasi pri bencinski črpalki.

Časi: Komen–Kregolišče–Pliskovica 1.30 h

Pliskovica–Coljava–Komen 1.30 h
Skupaj 3 h

Višinska razlika: 700 m (skupaj vzponi)

Dolžina: 23 km

Izhodišče: Kostanjevica na Krasu. WGS84: N 45,84423011, E 13,64169686

Avtocesto Ljubljana–Koper zapustimo na izvozu Sežana vzhod in nadaljujemo po regionalni cesti v smeri Nove Gorice. V Dutovljah zavijemo proti Komnu in se peljemo do Kostanjevice, kjer parkiramo v središču vasi.

Koča: Stjenkova koča na Trstelju, 610 m, telefon 041 935 945.

Časi: Kostanjevica–Temnica–Trstelj 1.15 h

Trstelj–Fajtji hrib–Cerje 1.30 h

Cerje–Kostanjevica 45 min

Skupaj 3.30 h

Sezona: Vse leto, z izjemo dni z močno burjo.

Zemljevid: Primorska, Kartografija, 1 : 75.000.

Opis: Iz Kostanjevice se odpeljemo po asfaltni cesti proti vzhodu. Kolesarimo skozi naselji Novelo in Temnica z lepimi kraškimi domačijami. Skoraj celoten vzpon na Trstelj, 643 m, nadaljujemo po ozki asfaltni cesti. Od planinske

koče se povzpemo še na razgleden vrh. Po slikoviti gozdni poti čez severna pobočja vrha dosežemo gozdno cesto, ki povezuje celoten greben do Cerja. Vmes bomo kolesarili le dobrih 500 metrov po asfaltni lokalni cesti Temnica–Renče. Od ostrega desnega ovinka na njej nadaljujemo čez nekdanja bojišča na Fajtjem hribu do vrha Cerje, 343 m, kjer

nastaja spomenik branilcem slovenske zahodne meje. Ko se naužijemo čudovitega razgleda (Kras, morje, Vipavska dolina, Julijci, Benečija, Furlanija, Karnijske Alpe in Dolomiti), naredimo še krog po gmajni zahodno od vrha, nato pa se držimo čudovite steze, ki nas med rujem in suhimi zidovi pripelje do avstrijskega vojnega spomenika in v skalo izklesanega Borojevičevega

stola, na katerem naj bi (tako pravi legenda) med boji sedel poveljnik avstro-ogrske armade na soški fronti. Po kolovozih se v jugovzhodni smeri vrnemo na izhodišče.

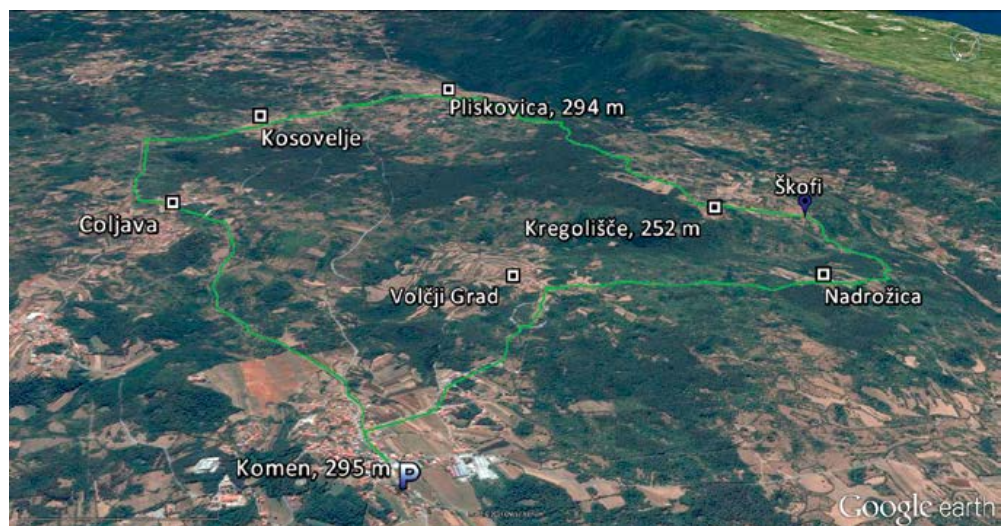
Andrej Bandelj

Osrednji del Komenskega Krasa

Sezona: Vse leto.

Zemljevida: Primorska, 1 : 75.000; Primorska in Kras, Geodetski zavod Slovenije, 1 : 50.000.

Opis: Iz Komna odkolesarimo na jug proti Volčjemu Gradu. Na koncu vasi zapustimo asfaltno cesto in zavijemo desno na stezo, ki nas med zidovi pripelje do mogočnega prazgodovinskega gradišča Debela griža. Mimo cerkve v Volčjem Gradu nadaljujemo po makadamski cesti do vasi Nadrožica. Peljemo skozi slikovito vasico in se nato držimo kolovoza (v drugem delu poteka po trasi vodovoda), ki nas vodi v dolino na levi. Ko dosežemo njeno dno, se strmeje vzpemo do Škofov, ki se ponašajo z lepimi obokanimi vhodi (*k'lunami*) na dvorišča. Po asfaltni cestici nadaljujemo do pol kilometra oddaljenega Kregolišča. Pri prvi hiši zavijemo na kolovoz, ki nas vodi desno (vzhodno) čez gmajne. Čez prostrani travnik

dosežemo makadamsko cesto, gremo po njej desno, a le sto metrov, nato pa zavijemo levo skozi borov gozd in čez več križišč do znane vasi Pliskovica. Mimo cerkve in pokopališča

odkolesarimo najprej po kolovozu, nato pa po lokalni asfaltni cesti v vas Kosovelje. Nadaljujemo po makadamski cesti do križišča štirih poti, zavijemo levo in se skozi vas Coljava

po trasi nekdanje vojaške železnice iz prve vojne vrnemo v Komen.

Andrej Bandelj